

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
सम्माननीय प्रधान न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल
फैसला

०६९-CI-१२९४

मुद्दा:- अंश दर्ता ।

जिल्ला संखुवासभा सिद्धकाली गाउँ विकास समिति वडा नं. ८ बस्ने सुरेन्द्रकुमार पुनरावेदक
लिम्बु -----१ वादी

विरुद्ध

जिल्ला संखुवासभा सिद्धकाली गाउँ विकास समिति वडा नं. ८ बस्ने नरसिंहबहादुर प्रत्यर्थी
लिम्बु -----१ प्रतिवादी

शुरु फैसला गर्ने अदालत: संखुवासभा जिल्ला अदालत

शुरु फैसला गर्ने न्यायाधीश: माननीय जिल्ला न्यायाधीश श्री गोपालप्रसाद बास्तोला

फैसला मिति: २०६८।२।११

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने अदालत: पुनरावेदन अदालत धनकुटा

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने: माननीय मुख्य न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय

माननीय न्यायाधीश श्री बिदुरविक्रम थापा

फैसला मिति: २०६८।८।७

पुनरावेदन अदालत धनकुटाको मिति २०६८।८।७ को फैसलाउपर न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२ (१) को (क) र (ख) बमोजिम मुद्दा दोहोर्न्याई पाउँ भनी पर्न आएको निवेदनमा निस्सा प्रदान भई पुनरावेदनको रोहमा यस अदालतमा दायर भएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यस प्रकार छ:-

विपक्षी पिता नरसिंहबहादुर र स्व. माता वीरमतीको कोखबाट ३ भाइ छोरा र ३ बहिनी छोरीको जायजन्म भएकोमा जेठा जितबहादुरको अघि नै देहान्त भइसकेको । माहिला हर्कबहादुर र कान्छा म फिरादी सुरेन्द्रकुमार हुँ । दिदी बहिनीहरूको अघि नै विवाह भई सकेको छ । जेठा जितबहादुरको अघिनै मृत्यू भैसकेकोमा निजकी श्रीमती विपक्षी मध्येकी धनमाया जिवीत छन् । अहिले विपक्षी पिता नरसिंहबहादुर र भाउजु धनमाया एका सगोलमा बसेका छन् । माहिला दाजु हर्कबहादुर विगत १५ वर्ष अघिदेखि घरमा नआई भारत मुडलानतर्फ बसोबास गरेको कुरा थाहा हुन आएको हो । म फिरादी सुरेन्द्रकुमार पनि विगत ११ वर्ष अगाडि नै घर छाडी शिक्षक पेशा अपनाई स्वआर्जन गरी व्यवहार धानिरहेको छु । विपक्षी पिता नरसिंहबहादुर, जेठा दाजुको मृत्यु पछि निजको हक खाने भाउजु धनमाया, परदेशमा रहेका दाजु हर्कबहादुर र म फिरादी सुरेन्द्रकुमारसमेत गरी हाल हामी ४ अंशियार छौं । हामी ४ जनाबीचमा कानूनी रित अनुसार पैतृक सम्पत्तिको आजतक कुनै प्रकारको अंशबण्डा भएको छैन । जो भएको पैतृक सम्पत्ति पिता नरसिंहबहादुरकै नाममा जिम्मामा रहेको छ । विपक्षीहरूसँग अंश दिनुहोस् भन्दा नदिई हाम्रोसमेत अंश भाग लाग्ने संखुवासभा जिल्ला सिद्धकाली गाउँ विकास समिति वडा नं. ८ मा पर्ने कि.नं. ५९०, ५९२, ५९४, ७३६ र ७६२ समेतका जग्गाहरू माहिला दाजु हर्कबहादुर र म फिरादी सुरेन्द्रकुमारलाई थाहा पत्तो नदिई मनपरेकी बुहारीलाई काखी च्यापी दिने नरसिंहबहादुर र लिने भाउजु धनमाया भई मिति २०६४।४।३ र.नं. १ बाट शेषपछिको बकसपत्र गरी लिनु दिनु गरेकाले म फिरादी तथा दाजु हर्कबहादुरको अंश जस्तो नैसर्गिक हकमाने कार्य गरेको हुँदा यो फिराद गर्न आएको छु । दावीको शेषपछिको

बकसपत्र लिखत बदरसमेत गरी सो लिखतमा उल्लेखित जग्गा र अन्य चल अचल सम्पत्तिको तायदाती फाँटवारी दाखेला गराई म वादीसमेत ४ अंशियार हुँदा मुलुकी ऐन अंशबण्डाको १।२ नं. बमोजिम ४ अंशियार कायम गरी बाबु बाजेको पालाको पैतृक श्रीसम्पत्तिको जिम्मा दर्ता लिने विपक्षीहरूबाट ४ भागको १ भाग अंश म फिरादीले पाउने ठहर्‍याई दर्ता समेत गरी पाउँ भन्नेसमेत बेहोराको सुरेन्द्रकुमार लिम्बुको फिरादपत्र ।

वादी दावी अनुसार हामी प्रतिवादीहरूले यी प्रतिवादीलाई अंश दिनुपर्ने होइन । वादी दावी सम्पूर्ण झुट्टा हो । वादीले फिरादमा उल्लेख गरे बमोजिम मेरी श्रीमती र म बाट ३ भाइ छोराहरू र ३ बहिनी छोरीहरूको जन्म भई तीनवटै छोरीको विवाह भई सकेको र जेठा छोरा र जेठी छोरीको अगावै मृत्यु भएकाले हाल जिवित सन्तान ४ जनामात्र छन् । मृतक जेठा छोरा जितबहादुर लिम्बुबाट २ वटा छोरा छोरीको जायजन्म भएको छ । जेठा छोराको मृत्यु भए पश्चात् मेरी जेठी बुहारी अर्थात वादीले प्रतिवादी बनाएकी धनमाया लिम्बुलाई यीनै वादीले भाउजु बेहोरी श्रीमती बनाएका र निजको सहवासबाट ३ छोरीहरू मेलिना, मिसन, मिलन र एक छोरा जीवन लिम्बुको जायजन्म भएको छ । सुरेन्द्रकुमारले एकाएक म र निजकी श्रीमती धनमाया लिम्बुसँग निहुँ खोजी म बाबुसँग अंश दिनुहोस् भनी माग गरेकाले एकासगोलबाट निजका नाममा किनेका सिद्धकाली र नुनढाकीमा रहेका जग्गाहरू भोगगर्दै गर्नु, पछि कानून बमोजिम सबैको अंशबण्डा गर्नुपर्छ भनी विपक्षीलाई म बुढो बाबुले भन्दा हुन्छ भनी आजसम्म खाई भोगी आएका छन् । वादीले निजकी जेठी श्रीमती धनमाया र निजबाट जन्मेका लालावालालाई छाडी छुट्टी भित्र भई बसेका छन् । वादी सुरेन्द्रले भाउजु बेहोरी श्रीमती बनाई छाडी अर्की श्रीमती लिएर अलगगै बसेको हुँदा निज बुहारी धनमाया लिम्बु प्रति मेरो सहानभूति जागेको र निजले मलाई रिझाएकाले आफूले दिन पाउने विपक्षीले फिरादमा उल्लेख गरेका जग्गाहरू शेषपछिको बकसपत्र गरिदिएको हो । छुट्टाछुट्टै भोग, बिक्री व्यवहार गरेकोमा व्यवहार पनि सोही किसिमको हुँदा विपक्षीले हामी प्रतिवादीहरूबाट पुनः अंश पाउने होइन । वादी दावी सम्पूर्ण झुट्टा हो । सिद्धकाली-८ नुनढाकीमा भएका जग्गा भोगगर्दै गर्नु पछि कानून बमोजिम अंशबण्डा गर्नुपर्छ भन्दा उक्त

जग्गा आजसम्म खाई भोगी आई जेठी श्रीमतीलाई छाडी कान्छी श्रीमतीसमेत ल्याई भित्र भई बसेकाले फिरादमा उल्लेख गरेका जग्गा मैले जेठी बुहारीलाई शेषपछिको बकसपत्र गरी दिएको हुँदा वादीको फिराद बमोजिम उक्त लिखत गैरकानूनी भै विपक्षीले म समेतबाट पुनः अंश पाउने होइन । विपक्षी वादी मेरा देवर होइनन् मेरा लोग्ने हुन् । मेरो पहिलो पति जितबहादुर लिम्बुको मृत्यु पछि निजले मलाई भाउजु बेहोरी स्वास्नी बनाएका हुन् । म निजकी स्वास्नी भएपछि निजको सहवासबाट ३ छोरी र १ छोराको जन्म दर्तासमेत भएको छ । छोरा छोरीको जायजन्म पछि पतिले मलाई र नाबालक सन्तानलाई मात्र घरमा छाडी ससुरासँग अंश भाग लिई दोश्रो विवाह गरी छुट्टी भित्र भई बसेका छन् । मैले ससुरालाई रिझाई बसेकी हुँदा फिरादमा उल्लेखित जग्गाहरू ससुराले शेषपछिको बकसपत्र पारित गरी दिनु भएको हुँदा हामी विरुद्ध गरेको झुठ्ठा फिराद माग दावीबाट हामी प्रतिवादीहरूलाई फुर्सद गराई विपक्षीले आफूबाट भए गरेका कुरालाई गुम पारी हाम्रो विरुद्ध झुठ्ठा फिराद गरेकोमा यिनै विपक्षीलाई कानून बमोजिम सजायसमेत गरी पाऊँ भन्नेसमेत बेहोराको प्रतिवादीहरू नरसिंहबहादुर लिम्बु र धनमाया लिम्बुको संयुक्त प्रतिउत्तर जिकिर ।

वादी प्रतिवादी नरसिंहबहादुरका कान्छा छोरा भएको नाताले अंश पाउनु पर्ने हो । वादी र प्रतिवादीबीच हालसम्म अंशबण्डा भएको छैन । वादी शिक्षक पेशामा संलग्न रही जिविकोपार्जन गर्दै आएका र धनमाया लिम्बुलाई दिएको शेषपछिको बकसपत्र बदर हुनुपर्ने हो । वादी प्रतिवादीहरू ४ अंशियार भएकाले ४ भाग को १ भाग अंश यी वादी सुरेन्द्रकुमार लिम्बुले पाउनुपर्ने हो भन्नेसमेत बेहोराको वादीका साक्षी रविन्द्र लिम्बुले गरेको बकपत्र ।

फिरादी सुरेन्द्रकुमार प्रतिवादीका छोरा भएकाले निजले अंश पाउनु पर्ने हो । वादी प्रतिवादीबीच अंशबण्डा भएको छैन । वादी स्कूलमा मास्टरी काम गरी घरायसी व्यवहार चलाई रहेका छन् । मिति २०६४।४।३ गतेको शेषपछिको बकसपत्र बदर गरेर फिरादीलाई अंश दिनुपर्ने हो, निजहरू ४ अंशियार हुन् भन्नेसमेत बेहोराको वादीका साक्षी होम शेर्पाले गरेको बकपत्र ।

नाता र पुस्तावारीबीचमा कुनै विवाद नभएको र पिताबाट वादीले रितपूर्वक अंश पाएको भन्ने ठोस प्रमाणको अभावमा अंश दिन इन्कार गर्न मिल्ने होइन । वादीको शिक्षण पेशाबाट आर्जित आम्दानीले त्यत्रो परिवारको लालनपालन गरी थप त्यती मूल्यका जग्गा खरीद गरेको कुरा विश्वास गर्न नसकिने भएबाट तायदातीमा उल्लेखित जग्गामध्येबाट दर्ता श्रेष्ठा मिले भिडेसम्मका जग्गा दावी बमोजिम ४ भागको १ भाग अंश वादीले पाई चलनसमेत पाउने ठहर्छ भन्नेसमेत बेहोराको संखुवासभा जिल्ला अदालतको मिति २०६८।२।११ को फैसला ।

मेरो स्वआर्जनका जग्गा पनि वण्डा हुन पर्दछ भन्ने शुरु फैसलाले मलाई अन्याय भएको छ । मैले दुःख गरी बचाएको रकम, संचय कोषको ऋण सापटी, कृषि विकास बैंक र व्यक्तिसमेतबाट ऋण लिई जग्गा किनेको कुरा कपाली तमसुक, संचय कोष सापटी, कृषि विकास बैंकको ऋण असूली पूर्जा तथा राजीनामाको कैफियत महलमा स्वआर्जन भन्ने खुली रहेकाले ति जग्गाहरू पैत्रिक सम्पत्ति होइनन् भन्ने प्रष्ट हुँदाहुँदै अंशियार दाजु हर्कबहादुर लिम्बुको सम्पत्तिको बारेमा कुनै कुरा उल्लेख नगरी भएको फैसला त्रुटीपूर्ण छ । प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ६(क) विपरीतको अनुमान र ने.का.प २०५८ नि.नं. ६९९१ पृ. १७८ विपरीत मुलुकी ऐन अंशबण्डाको १८ नं. को मर्मलाई नबुझी शुरुबाट भएको फैसला स्वआर्जनका हदसम्म बदर गरी मेरो पुनरावेदन जिकिर बमोजिम गरी पाऊँ भन्नेसमेत बेहोराको वादी सुरेन्द्रकुमार लिम्बुको पुनरावेदन अदालत धनकुटामा परेको पुनरावेदनपत्र ।

एकासगोलमा रहंदाकै अवस्थामा पुनरावेदकका नाममा खरीद गरेको जग्गा पुनरावेदकको एकलौटी हक लाग्ने निजी आर्जनको हो भन्ने पुनरावेदन जिकिर स्थापित हुन नसकेको हुँदा तायदातीमा उल्लेखित सम्पूर्ण जग्गाहरूमध्ये दर्ता श्रेष्ठा मिले भिडेसम्मका जग्गाहरूबाट वादी दावी बमोजिम ४ भागको १ भाग अंश वादीले पाई चलनसमेत पाउने ठहर्न्याई संखुवासभा जिल्ला अदालतले मिति २०६८।२।११ मा गरेको फैसला मिलेकै देखिंदा सदर हुने ठहर्छ भन्नेसमेत बेहोराको पुनरावेदन अदालत धनकुटाको मिति २०६८।८।७ को फैसला ।

मेरो शिक्षण पेशामा रहेको पुष्टि गर्ने कागजात पेश हुँदा हुँदै शिक्षण पेशामा रहेको भन्ने प्रमाण पेश नभएको भनी भएको फैसला त्रुटिपूर्ण छ । सगोलमा रहंदा खरीद गरेको भन्ने आधारमाबाट मात्र जग्गाहरू सगोल गोश्वाराको ठहरी अंशीबीच बण्डा हुने होइन । मैले पेश गरेको तायदातीमा नै स्वआर्जनका हुन् भनी खुलाएको अवस्था छ । प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ६(क) को व्यवस्था अन्यथा प्रमाणित नभएको अवस्थामा मात्रै आकर्षित हुने हुँदा निवेदकको नाममा रहेका जग्गाहरू मेरो निजी आर्जनबाट खरीद गरी लिएका हुन् । निवेदक र प्रत्यर्थी लगायतका अन्य अंशियारहरू एकाघरमा नबसी पृथक पृथक बसी खति उपति आ-आफ्नो गरी आएको यथार्थता हुँदा कुनै अंशिले कमाएको धन र लगाएको ऋणसमेत आ-आफ्नो हुने अंशबण्डाको १८ नं. ले व्यवस्था गरेको छ । २०४० सालदेखि नै पैतृक घर छाडी दुःखजिलो गरी स्वआर्जनबाट आर्जन गरेको सम्पत्तिसमेत अंश लाग्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालतको फैसला अ.बं. १८४(क) र अंशबण्डाको १८ नं. को कानूनी व्यवस्थाको त्रुटिपूर्ण रहेको र सम्मानित अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतको (नेकाप २०५६ अङ्क १० पृ. ७३९ नि.नं. ६७९४) विपरीत रहेको छ । म छुट्टी भित्र बसी आएको कुरा प्रतिवादीको प्रतिउत्तर जिकिरबाटसमेत देखिई पृथक बसी पृथक कारोबार गरी आएको प्रमाणित गर्ने ऋण कारोबारका लिखतहरूको सम्बन्धमा केही उल्लेख नगरी गरिएको फैसला अंशबण्डाको १८ नं. तथा प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ३ र ५४ को त्रुटिपूर्ण हुँदा मुद्दा दोहोर्न्याई हेरी निवेदकको निजी आर्जनका जग्गाहरू बण्डा लाग्ने ठहर गरेको हदसम्म शुरूको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत धनकुटाको फैसला उल्टी गरी निवेदकको निजी आर्जनका तायदातीमा निजी आर्जन भनी उल्लेख भएका जग्गाहरू निवेदकको एकलौटी हुने ठहर गरी फैसला गरी पाउँ भन्नेसमेत बेहोराको वादी सुरेन्द्रकुमार लिम्बुको यस अदालतमा परेको मुद्दा दोहोर्न्याई पाउँ भन्ने निवेदन ।

यसमा वादी छोरा शिक्षक पेशा गर्ने भएको तथ्यलाई प्रतिवादीले इन्कार नगरेको अवस्थामा छोराले आर्जन गरेको सम्पत्तिमा बाबुले अंश पाउने गरेको पुनरावेदन अदालत धनकुटाको फैसलामा अंशबण्डाको १८ नं., प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ३, ५४ तथा

अ.बं. १८४क र १८५ नं. को व्याख्यात्मक त्रुटि हुनाको साथै चित्रबहादुर खड्कासमेत वि. पुष्पकुमारी खड्का भएको अंश मुद्दा (नेकाप २०५८ अङ्क ३/४ नि.नं. ६९९१ पृष्ठ १७८) मा प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतको विपरीत भएको देखिँदा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२(१)(क) र (ख) बमोजिम प्रस्तुत मुद्दा दोहोर्न्याई हेर्ने निस्सा प्रदान गरिएको छ भन्ने मिति २०७०।२।३० को यस अदालतको आदेश ।

नियमबमोजिम पेशी सूचीमा चढी इजलाससमक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक वादी सुरेन्द्रकुमार लिम्बुको तर्फबाट विद्वान बरिष्ठ अधिवक्ता श्री शम्भु थापाले पुनरावेदकका नाममा रहेका तायदातीमा पेश भएका जग्गाहरू पुनरावेदकले शिक्षण पेशा गरी कमाएको रकमबाट खरीद गरेका स्वआर्जनका सम्पत्ति रहेका र ती जग्गामध्ये कि.नं. ३३८ को जग्गा २०६९ मा पूर्णकुमारी लिम्बुलाई बिक्रीसमेत गरिसकेको तथा कि.नं. ५७९ र ७३५ का जग्गा पुनरावेदकी जेठी श्रीमती धनमाया लिम्बुलाई अंश वापत दिइसकेका हुँदा उक्त जग्गाहरू पुनरावेदक वादीको स्वआर्जनका जग्गा भन्ने पुष्टि गरेको अवस्थामा निजका स्वआर्जनका जग्गासमेत अंश लाग्ने भनी भएको पुनरावेदन अदालतको फैसला सो हदसम्म उल्टी गरी पुनरावेदकको नाममा रहेका तायदाती फाँटवारीमा उल्लेखित जग्गा अंश नलाग्ने गरी फैसला हुनु पर्ने भनी बहस प्रस्तुत गर्नु भयो ।

उल्लिखित बहस सुनी मिसिल संलग्न कागजातहरू अध्ययन गरी हेर्दा पुनरावेदन अदालत धनकुटाको फैसला मिलेको छ, छैन र वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो होइन भन्ने सम्बन्धमा निर्णय गर्नु पर्ने देखियो ।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा प्रतिवादी पिता नरसिंहबहादुरसँग अंश माग गर्दा अंश दिन इन्कार गरेको र अंश लाग्ने केही सम्पत्ति अंशियारमध्येकी धनमाया लिम्बुलाई शेषपछिको बकसपत्र गरिदिएको हुँदा मिति २०६४।४।३ को शेषपछिको बकसपत्रको लिखत बदर गरी हामी ४ जना अंशियार कायम गरी प्रतिवादी बाबुबाट ४ भागको १ भाग अंश म फिरादीले पाउने गरी दर्तासमेत गरी पाउँ भन्ने फिराद दावी भएकोमा विपक्षीले भाउजु भनी लेखाएका धनमाया लिम्बुलाई विपक्षी वादीले पत्नी बनाई निजबाट ३ छोरी र १

छोरासमेतको जायजन्म भएको, विपक्षी वादीले आफ्नो अंश बुझी श्रेस्ता मिलान गर्न मात्र बाँकी रहेको हुँदा वादीले पुनः अंश पाउने होइन भन्नेसमेत प्रतिवादीहरूको प्रतिउत्तर जिकिर रहेको देखिन्छ । वादीले शिक्षण पेशाबाट भएको आम्दानीले आफ्नो नाममा खरीद गरेको जग्गा बण्डा नलाग्ने भनी लिएको दावी नपुग्ने भई वादीले देखाएको तायदातीमा उल्लेखित सम्पूर्ण जग्गाहरूमध्ये दर्ता श्रेस्ता मेली भिडेसम्मका जग्गाबाट दावी बमोजिम ४ भागको १ भाग अंश वादीले पाई चलनसमेत पाउने भनी संखुवासभा जिल्ला अदालतबाट भएको फैसलाउपर वादी सुरेन्द्रकुमार लिम्बुको पुनरावेदन अदालत धनकुटामा पुनरावेदन परेकोमा शुरु फैसलालाई सदर ठहर गरी भएको पुनरावेदन अदालत धनकुटाको फैसलाउपर वादीको मुद्दा दोहोर्न्याई पाऊँ भनी यस अदालतमा परेको निवेदनमा निस्सा प्रदान भई प्रस्तुत मुद्दा पुनरावेदनको रोहमा दर्ता हुन आएको देखियो ।

तायदाती फाँटबारीमा पेश भएका पुनरावेदक वादी सुरेन्द्रकुमार लिम्बुका नाउँका जग्गाहरू पुनरावेदकले शिक्षण पेशाबाट आर्जित सम्पत्तिबाट खरीद गरेकोमा पुनरावेदकले शिक्षण पेशा गरेको भन्ने प्रमाण नरहेको तथा उक्त जग्गाहरू पुनरावेदकको निजी ज्ञान सीप र प्रयासबाट खरीद गरेका स्वआर्जनका सम्पत्ति हुन् भन्ने नदेखिई उक्त जग्गाहरू राजिनामाबाट आएको र जग्गा खरीद भएको मिति भन्दा पछिको ऋणको आधारमा जग्गा पुनरावेदकको निजी आर्जन मात्र मिल्दैन भनी भएको फैसला कानून तथा नजिर सिद्धान्तसमेतको त्रुटिपूर्ण रहेको छ । पुनरावेदक वादीले शिक्षण पेशा गरी कमाएको सम्पत्ति र कृषि विकास बैंक तथा कर्मचारी सञ्चयकोषसमेतबाट ऋण लिई खरीद गरेको भन्ने कर्जा कारोबार लगायतका प्रमाणबाट पुष्टि हुँदाहुँदै उक्त सम्पत्तिहरूसमेत सगोलमा रहँदा आर्जित गरेका सम्पत्ति भनी अंश लाग्ने ठहर गरी भएको पुनरावेदन अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण रहेको हुँदा सो हदसम्म उक्त फैसला उल्टी गरी पुनरावेदकका नाम दर्ताका तायदातीमा उल्लेखित सम्पत्ति निजी आर्जनका भनी अंश नलाग्ने गरी फैसला गरी पाऊँ भन्ने मुख्य पुनरावेदन जिकिर रहेको पाइयो ।

पुनरावेदकका नाम दर्ताका तायदाती फाँटबारीमा उल्लेखित जग्गाहरू शिक्षण पेशा गरी कमाएको रकम तथा ऋणसमेतबाट खरीद गरेका स्वआर्जनका निजी जग्गा रहेको हुँदा ती जग्गासमेत अंश लाग्ने भनी भएको पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेन भन्ने वादी सुरेन्द्रकुमार लिम्बुको पुनरावेदन जिकिरका सम्बन्धमा विचार गर्दा पुनरावेदक वादी सुरेन्द्रकुमार लिम्बु शिक्षण पेशा गर्ने भन्ने सम्बन्धमा प्रतिवादीहरूले स्वीकार गरेको अवस्था देखिएको र मिसिल संलग्न मन शान्ति प्रा.वि समेतको पत्रबाट खुल्न आएको देखिँदा निजले शिक्षण पेशा गर्दै आएको भन्ने नै देखियो ।

पुनरावेदक वादीले कृषि विकास बैंक तथा कर्मचारी सञ्चयकोषसमेतबाट विभिन्न मितिमा कर्जासमेत लिएको भन्ने मिसिल संलग्न कागजातबाट खुल्न आएको अवस्था छ । पुनरावेदक वादीका नाम दर्ताका तायदातीमा उल्लेखित सम्पत्तिहरू सगोलको सम्पत्तिबाट बढेबढाएको सम्पत्ति हो भनी प्रतिवादीहरूले जिकिरसमेत लिएको अवस्था नदेखिँदा उक्त सम्पत्ति पुनरावेदकले निजी आर्जनबाट खरीद गरी लिएका सम्पत्ति रहेको मान्नु पर्ने देखियो ।

मुलुकी ऐन अंशबण्डाको १८ नं. मा “मानो नछुट्टिई सँग बसेका अंशियार छन् भने जुनसुकै अंशियारले सगोलको सम्पत्तिबाट वा सगोलको खेती, उद्योग, व्यापार व्यवसायबाट बढे बढाएको सगोलको आर्जन र लेनदेन व्यवहारको महलको ८ नम्बर बमोजिम लगाएको ऋण सबै अंशियारलाई भाग लाग्छ । सो बाहेक कुनै अंशियारले आफ्नो ज्ञान वा सीप वा प्रयासबाट निजी आर्जन गरेको वा कसैबाट निजी तवरले दान वा बकस पाएको वा कसैको अपुताली परेको वा स्त्री अंश धनको महलको ५ नम्बर बमोजिम पाएकोमा आफू खुशी गर्न पाउँछ । बण्डा गर्न कर लाग्दैन । अंश नभए पनि मानो छुट्टिई भित्र बसेका वा रजिष्ट्रेशन नगरी खती उपति आफ्नो आफ्नो गरी आफ्नो हिस्सासँग मात्र राखी खानु पिउनु गरेकोमा एकै ठाउँमा भए पनि मानो छुट्टिई भित्र भएको ठहर्छ । त्यस्तो कमाएको धन, लाएको ऋण आफ्नो आफ्नो हुन्छ” भन्ने व्यवस्था छ । उक्त कानूनी व्यवस्था अनुसार प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक वादी सुरेन्द्रकुमार लिम्बुले २०४० सालदेखि लगातार शिक्षण पेशा गरी

कमाएको निजी आर्जनबाट खरीद गरी लिएको निजका नाम दर्ताका तायदातीमा उल्लेखित जग्गाहरू पुनरावेदक वादीका निजी आर्जनका जग्गासमेत अंश लाग्ने जग्गा हुन् भन्न मिल्ने देखिएन ।

पुनरावेदक वादीले खरीद गरी लिएका पुनरावेदकका नाम दर्ताका जग्गामध्ये कि.नं. ३३८ को जग्गा २०६९।८।२२ मा पूर्णकुमारी लिम्बुलाई बिक्रीसमेत गरेको पाइयो । उक्त जग्गा बिक्री गरेउपर प्रतिवादीको कुनै उजुरी परेको भन्ने मिसिल संलग्न कागजातबाट देखिंदैन । पुनरावेदक वादीले अंश मुद्दामा प्रतिवादी कायम गरी मिति २०६४।४।३ र.नं. १ मा प्रतिवादीहरूमध्ये दिने नरसिंहबहादुर लिम्बु तथा लिने धनमाया लिम्बु भई पारित शेषपछिको बकसपत्रमा उल्लेखित सम्पूर्ण जग्गा कित्ताहरू धनमाया लिम्बुका नाममा कायम रहने गरी वादी दावी छाडी धनमाया लिम्बु र पुनरावेदक वादी सुरेन्द्रकुमार लिम्बुबीच मिति २०६७।३।१८ मा मिलापत्र भइसकेको भन्ने मिसिल संलग्न उक्त मिलापत्रको लिखतबाट देखिन आयो । कि.नं. ५७९ र ७३५ का जग्गाहरू पुनरावेदक वादीले निजकी पत्नी धनमाया लिम्बुलाई अंशवापत दिएको भन्ने मिसिल संलग्न र.नं. १५५० को प्रतिलिपिबाट देखिन्छ । कि.नं. २४९, ३४१ र २४५ का जग्गाहरूमात्र हाल पुनरावेदक वादी सुरेन्द्रकुमारका नाममा कायम रहेको भन्ने मिसिल संलग्न जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पूर्जाको प्रतिलिपिबाट देखिन आयो ।

अतः माथि उल्लिखित तथ्य, कानूनी व्यवस्था तथा प्रमाणसमेतको आधारमा तायदातीमा उल्लेखित प्रतिवादी नरसिंहबहादुर लिम्बुका नाम दर्ताका जग्गाहरूमध्ये दर्ता श्रेस्ता मिले भिडेसम्मका जग्गाबाट दावी बमोजिम ४ भागको १ भाग अंश वादीले पाई चलनसमेत पाउने ठहर गरी भएको शुरुको फैसलालाई सदर गरी भएको पुनरावेदन अदालत धनकुटाको फैसला सो हदसम्म मिलेको देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदक वादीका नाम दर्ताका तायदातीमा उल्लेखित जग्गाहरू पुनरावेदक वादी सुरेन्द्रकुमारले शिक्षण पेशा गरी आर्जन गरेको सम्पत्तिबाट खरीद गरेका निजी आर्जनको सम्पत्ति देखिँदा तायदातीमा पेश भएका पुनरावेदक वादीका नाम दर्ताका कि.नं. ३१४, २४९, २४५, ३३८, ३७२ र ३७४

जग्गाहरू बण्डा हुने ठहरेको हदसम्म शुरूको फैसलालाई सदर गरी भएको पुनरावेदन अदालत धनकुटाको मिति २०६८।८।७ को फैसला सो हदसम्म केही उल्टी भई पुनरावेदक वादीका नाउँ दर्ताका तायदातीमा उल्लेखित जग्गा अंश नलाग्ने ठहर्छ । अरुमा तपसील बमोजिम गर्नु ।

तपसील

माथि ठहर खण्डमा लेखिए अनुसार पुनरावेदक वादीबाट पेश भएका तायदातीमा उल्लेखित वादीका नाउँ दर्ताका जग्गाहरूसमेत अंश लाग्ने भनी शुरू तथा पुनरावेदन अदालतबाट भएको फैसला केही उल्टी भई पुनरावेदकका नाउँ दर्ताका कि.नं. ३१४, २४९, २४५, ३३८, ३७२ र ३७४ का जग्गाहरू पुनरावेदक वादीको निजी आर्जनका देखिई अंश नलाग्ने ठहर भएको हुँदा शुरू संखुवासभा जिल्ला अदालतको तपसील खण्डको २ नं. मा राखिएको अन्य लगत कायम राखी वादी सुरेन्द्रकुमार लिम्बुबाट पेश भएको मिति २०६७।६।१० को तायदाती फाँटवारीमा उल्लेखित वादी सुरेन्द्रकुमार लिम्बुका नाममा रहेका पहिलो टेवलका देहाय बमोजिमका जग्गाहरूको लगत कट्टा गर्नु भनी संखुवासभा जिल्ला अदालतमा लेखी पठाई दिनु -----१

देहाय

सि.नं.	जिल्ला	गा.वि.स.	वडा नं.	कि.नं.	क्षेत्रफल (व.मि.)	किसिम	मूल्य रु.	कैफियत
१	संखुवासभा	सिद्धकाली	८	३१४	१४२०	पा.चा.	१००००।	
२	संखुवासभा	सिद्धकाली	८	२४९	६२९५	पा.चा.	३००००।	
३	संखुवासभा	सिद्धकाली	८	२४५	१७८०	पा.चा.	७०००।	
४	संखुवासभा	सिद्धकाली	८	३३८	३४१८०	पा.चा.	१३४३८०।	
५	संखुवासभा	नूनढाकी	३	३७२	१६९०	पा.चा.	६३३०।	
६	संखुवासभा	नूनढाकी	३	३७४	५४१०	खे.चा.	१०७१३।	

वादीले अंश पाउने ठहरी फैसला भएकाले वादीले यस अदालतमा पुनरावेदन गर्दा र.नं. २७८५१ मिति २०७०।३।२५ बाट शुरू कोर्ट फी रु. ६,४३२। को १५% ले हुने रु.

९६५। कोर्ट फी राखेको देखिँदा उक्त कोर्ट फी प्रतिवादीबाट भराई पाउँ भनी प्रतिवादीको यसै सरहदभित्रको जेथा देखाई वादीको निवेदन परेमा कानून बमोजिम भराई दिनु भनी संखुवासभा जिल्ला अदालतमा लगत दिनु -----१
प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु -----१

प्रधान न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत: इन्दिरा शर्मा

कम्प्यूटर टाईप: विकेश गुरागाई

सम्बत् २०७३ पौष महिना ६ गते रोज ४ शुभम् ----- ।